

Džejn Ostin
MANSFIELD PARK

Naslov originala
Jane Austen
MANSFIELD PARK

Prevela
Nada Ćurčija-Prodanović

Glavni i odgovorni urednik
Verica Jeremijević

Lektura i korektura
Zorica Bačković

Džejn Ostin

*Mansfield
Park*

FENIKS LIBRIS
Beograd, 2014.

Prvi deo

I

Pre tridesetak godina gospođica Marija Vord iz Hantingdona imala je sreću da mirazom od samo sedam hiljada funti osvoji ser Tomasa Bertrama, vlasnika Mansfild-Parka u grofoviji Nortempton, da se time uzdigne do ranga supruge jednog baroneta, i da uživa sve udobnosti i ostale blagodeti koje pružaju lepa kuća i veliki prihodi. Sav Hantingdon klicao je diveći se tako sjajnoj udaji, a njen ujak, koji je bio advokat, dopustio je da bude lišena bar tri hiljade funti, ne ostavljajući joj mogućnosti da ikada docnije polaže pravo na njih. Ona je imala dve sestre, koje je trebalo da se koriste njenim novim položajem, i oni njihovi poznanici koji su mislili da su gospođica Vord i gospođica Fransis, isto tako, lepe, kao i Marija, nisu se ustručavali da proriču kako će se i one poudavati, isto tako, dobro. Ali na svetu, izvesno, nema toliko bogatih ljudi koliko lepih žena koje bi zaslužile da pođu za njih. Gospođica Vord, posle šest godina, bila je prinuđena da se uda za prečasnog gospodina Norisa, prijatelja svog zeta, koji jedva da je imao malo svog ličnog imanja, a gospođica Fransis prošla je još gore. Zaista, ako ćemo pravo, prilika za udaju gospođice Vord nije bila za odbacivanje, budući da je ser Tomas srećom mogao svom prijatelju da pruži izdržavanje na taj način što ga je doveo za sveštenika u mansfildsku parohiju, i gospodin i gospođa Noris otpočeli su svoj srećni bračni život s prihodom jedva nešto manjim od hiljadu funti godišnje. Ali gospođica Fransis udala se na sramotu svoje porodice, kako se to obično kaže, i, odlučivši se za nekog marinskog poručnika bez škole, imanja i dobrih veza,

ona je to veoma svesno učinila. Teško da je mogla gore izabrati. Ser Tomas je imao uticaja, kojim bi se na osnovu svojih načela, iz ponosa, kao i iz želje da uopšte čini dobro i da sve koji su u srodstvu s njim vidi kao ljude ugledne u društvu, rado posluzio u korist sestre ledi Bertram, ali poziv njenog muža bio je takav da do njega nikakav uticaj nije mogao dopreti, i pre nego što je ser Tomas imao vremena da smisli neki drugi način na koji bi im mogao pomoći, između sestara je došlo do potpunog raskida. To je bila prirodna posledica ponašanja i jednih i drugih, kakvu tako nepromišljen brak gotovo uvek povlači. Da bi sebe poštedela izlišnih prekora, gospođa Prajs o svojoj nameri nije uopšte ni pisala svojoj porodici sve dok se nije udala. Ledi Bertram, koja je bila žena veoma mirnih osećanja, neobično blaga i nemarna, po prirodi, zadovoljila bi se time što bi prosto digla ruke od sestre i ne bi više o tome ni mislila; ali gospođa Noris imala je aktivan duh koji se nije mogao smiriti dok nije napisala dugo i ljutito pismo Fani, ukazala joj na ludost njenog postupka i zapretila joj svim njegovim mogućim rđavim posledicama. Sad je gospođa Prajs bila uvređena i srdita, i njen odgovor, u kome je u ogorčenju napala obe sestre i u kome je bilo tako neučtivih primedaba o ponosu ser Tomasa kakve gospođa Noris, bez sumnje, nije mogla zadržati za sebe, prekinuo je za duže vreme svako opštenje među njima.

Njihovi domovi bili su tako udaljeni, a krugovi u kojima su se kretali tako različiti, da je to isključivalo gotovo svaku mogućnost da jedni štogod čuju o životu onih drugih u toku narednih jedanaest godina, tako da se ser Tomas morao veoma začuditi što gospođa Noris uopšte može da im kaže da je Fani rodila još jedno dete, što im je ona, s vremena na vreme, saopštavala ljutitim glasom. Ali krajem jedanaeste godine gospođa Prajs više nije mogla sebi dopustiti da bude ponosita ili uvređena, niti da izgubi jedinu rodbinu koja bi joj, možda, mogla pomoći. Velika i sve brojnija porodica, muž koji više nije bio

sposoban za aktivnu službu, ali koji je i dalje voleo društvo i dobru čašicu, i veoma mali prihodi za zadovoljavanje njihovih potreba prisilili su je da poželi da obnovi ono prijateljstvo koje je tako lakomisleno žrtvovala, pa se obratila leđi Bertram pismom u kome se videlo tako mnogo skrušenosti i obeshrabrenja, toliko mnogo dece i takva oskudica gotovo u svemu drugom, da ih je ono moralo pomiriti. Ona se pripremala za svoj deveti porođaj i, pošto se tim povodom izjadala i preklinjala ih da se prime kumstva tom detetu koje treba da dođe na svet, nije mogla sakriti koliko veruje da bi oni ubuduće mogli doprineti podizanju osmoro već rođene dece. Njeno najstarije dete je njen desetogodišnji sin, dobar i pametan dečak koji žudi da ode u svet, ali šta ona može da učini? Ima li ikakva izgleda da bi on odsada mogao korisno služiti ser Tomasu u kakvom od njegovih poslova u Zapadnoj Indiji? On se ničega ne bi libio – ili šta ser Tomas misli o Vulviću? Ili kako bi se dečak mogao poslati na Istok?

To pismo nije ostalo bez odziva. Ono je uspostavilo mir i ljubav. Ser Tomas je poslao prijateljske savete i predložio razna zanimanja, leđi Bertram je otpremila novac i rublje za novorođenčce, a gospođa Noris je pisala pisma.

Takve su bile neposredne posledice, a iz njih je za nepunu godinu proizišla još veća korist za gospođu Prajs. Gospođa Noris je često govorila ostalima da joj njena jedna sestra i njena porodica ne izbijaju iz glave i da bi ona, i pored toga što su već mnogo učinili za nju, želela da učini još i više; najzad, nije imala kuda, nego je morala priznati da bi njena želja bila da se jednoj gospođi Prajs olakša na taj način što će se potpuno osloboditi brige i troška oko jednog od njene mnogobrojne dece.

Kako bi bilo kad bi oni zajednički preuzeli brigu o njenoj najstarijoj kćeri, koja sad ima devet godina i prema tome je u dobu kome treba pokloniti pažnje više nego što to njena jedna mati može da čini? Posao i trošak oko toga za njih bi bio nezna-

tan u poređenju s dobrom koje bi tako učinili. Ledi Bertram odmah se s njom složila. – Mislim da je to najbolje što možemo učiniti – rekla je – hajde da pošaljemo koga po dete.

Ser Tomas nije mogao pristati tako naprečac i bez uslova. On je raspravljao i oklevao – to je ozbiljan zadatak; – tako vas-pitana devojka mora se, prema tome, i opremiti za budućnost, inače se ne bi učinilo dobro delo, nego bi se surovo postupilo kad bi se ona odvojila od svoje porodice. Mislio je o svoja četiri deteta – o dva sina – o rođacima koji se zaljubljuju jedni u druge itd. – ali tek što je počeo smišljeno da iznosi svoje razloge protiv toga, prekinula ga je gospođa Noris odgovorom upućenim svima, bez obzira da li je ko šta pitao ili nije.

– Dragi moj ser Tomase, ja vas savršeno razumem i cenim plemenitost i istančanost vaših pogleda koji se zaista potpuno slažu sa vašim ponašanjem uopšte, i s vama se uglavnom slažem što se tiče potrebe da se učini sve što se može za dete koje čovek, tako reći, preuzme u svoje ruke i ubeđena sam da bih ja bila poslednja na ovom svetu koja bi u takvoj prilici uskratila malenkost kojom bih mogla pomoći. Pošto nemam svoje dece, na koga da mislim kad budem imala makar nešto kome da poklonim, ako ne na decu svojih sestara? I ja sam sigurna da je i gospodin Noris pravedan – ali vi znate da sam ja žena koja mnogo ne priča i ne obećava. Ne dopustite da nas kakva sitnica uplaši i spreči da učinimo dobro delo. Dajte toj devojčici lepo obrazovanje i uvedite je u svet kako treba i ja verujem da njeni izgledi na dobru udaju, bez ikakvih daljih troškova, stoje deset prema jedan. A smem reći, ser Tomase, da naša, ili bar *vaša* nećaka, ne bi odrasla u ovom kraju a da joj to ne donese mnoge koristi. Ne kažem da će biti tako lepa kao njene rođake. Usuđujem se da tvrdim da neće, ali će biti uvedena u društvo u ovom kraju pod tako povoljnim okolnostima koje će joj, po svoj prilici, omogućiti da se dobro uda. Vi mislite na svoje sinove – ali zar ne znate da ne postoji gotovo ni najmanja verovatnoća da

će se *to* desiti, budući da će oni odrasti i vaspitavati se uvek zajedno kao braća i sestre? To je moralno nemoguće. Ja ne znam ni za jedan takav slučaj. To je, u stvari, jedini siguran način da se takva veza spreči. Pretpostavite da ona bude lepa devojka i da je Tom ili Edmund prvi put vide tek kroz sedam godina; ja bih bogme rekla da bi tu moglo svašta da bude. Sama pomisao na to da se dopustilo da ona odraste tako daleko od svih nas u siromaštvu i napuštenosti bila bi dovoljna da se koji bilo od tih dragih, dobrodušnih dečaka zaljubi u nju. Ali ako ona bude odsada rasla naporedo s njima, pa makar bila lepa kao anđeo, ona za njih nikada neće biti ništa više od sestre.

– Ima mnogo istine u tome što vi kažete – odgovorio joj je ser Tomas – i meni nije ni na kraj pameti da kakvim neozbiljnim smetnjama osujetim plan koji bi tako dobro odgovarao i našem i njenom položaju. Ja sam samo hteo da primetim da se u to ne treba olako upustiti, i da moramo to dete da obezbedimo, ako hoćemo da to zaista bude pomoć gospođi Prajs, a dobro delo s naše strane, ili da smatramo da smo obavezni da joj odsada obezbedimo, ukoliko do toga dođe, izdržavanje kakvo priliči plemkinji u slučaju da se ne ukaže prilika za takvu udaju kakvu vi tako optimistički očekujete.

– Ja vas potpuno razumem – uzvicknula je gospođa Noris; – vi ste veoma plemeniti i puni obzira i ubeđena sam da u tom pitanju nikad neće iskrsnuti nesporazum među nama. Što god mogu da učinim za dobro onih koje volim, ja sam, kao što vam je poznato, uvek spremna da zaista i učinim, i mada prema toj devojčici nikada ne bih mogla osetiti ni stoti deo one ljubavi koju gajim prema vašoj dragoj deci, niti bih je ma u kom pogledu, mogla smatrati toliko svojom kao njih, ipak bih sama sebi bila mrska kad bih je mogla zanemariti. Zar ona nije dete moje sestre? I zar bih mogla dopustiti da ona oskudeva dokle god ja imam parče hleba koji bih joj mogla dati? Dragi ser Tomase, ja i pored svih svojih mana imam dobro srce, i ma koliko siro-

mašna bila, pre bih sebe lišila onoga što je za život neophodno, nego što bih učinila nešto što nije plemenito. Stoga ću, ako nemate ništa protiv, pisati mojoj jadnoj sestri i predložiti joj to, a čim se o svemu sporazumemo, *ja* ću se postarati da to dete dovedem u Mansfield; *vi* nećete imati nikakva posla oko toga. Ja o svom trudu, kao što znate, nikad ne vodim računa. Poslaću Dadu u London da to završi, a ona može prenočiti kod svog rođaka sedlara, i detetu se može reći da se tu s njom nađe. Oni je mogu iz Portsmuta lako poslati diližansom, s tim da na nju pripazi neko od ozbiljnijih ljudi koji budu putovali. Mislim da se uvek može naći koja ugledna trgovačka žena ili kogod drugi ko ide u London.

Ser Tomas više nije imao ništa da prigovori, osim što se tiče Dadinog rođaka, pa je tako umesto toga ugovoren pristojniji, mada manje jevtin sastanak, i smatralo se da je sve sređeno, pa su se već svi radovali tako lepom planu. Ako ćemo pravo, osećanje zadovoljstva ne bi trebalo da bude kod svih podjednako, jer je ser Tomas bio sasvim rešen da bude pravi i dosledni zaštitnik tog deteta na koje je pao izbor, a gospođa Noris nije ni u snu pomišljala da se izloži ma kakvom trošku za njegovo izdržavanje. U svemu što spada u domet šetnji, razgovora i planova ona je bila krajnje darežljiva, i niko nije znao bolje od nje da upućuje druge da budu široke ruke, ali njena ljubav prema novcu bila je, isto tako, jaka kao i ljubav prema zapovedanju, i ona je podjednako umela da štedi svoj novac i da troši novac svojih prijatelja. Pošto se udala za čoveka s manjim prihodima od onoga koji je očekivala, ona je od početka smislila da mora biti veoma štedljiva, i to što je počelo kao mera predostrožnosti, ubrzo je postalo nešto što je ona svesno prigrabila kao predmet onog nužnog staranja, koje se nije moglo preneti na decu jer je nije ni bilo. Da je morala da se brine za svoju porodicu, gospođa Noris, možda, nikada ne bi ništa uštedela, ali budući da takve brige nije imala, ništa je nije moglo sprečiti

u čuvarnosti, niti smanjiti zadovoljstvo koje je osećala kad bi svake godine ušteđevinom uvećavala prihod koji nikada nisu ceo trošili. Privržena tom načelu koje joj je bilo za srce priraslo, a kome se nije suprotstavljala iskrena ljubav prema sestri, ona nije ni mogla da teži ničemu drugom, osim da bude zaslužna zato što se setila i organizovala tako skupo dobročinstvo, iako je samu sebe tako malo poznavala, da se posle tog razgovora vraćala u parohijsku kuću u srećnom uverenju da je najvelikodušnija sestra i tetka na celom svetu.

Kada se o tome ponovo poveo razgovor, ona je svoje gledište podrobnije objasnila, kad ju je ledi Bertram mirno upitala „Gde će dete prvo doći, sestro, vama ili nama?“, ser Tomas je, s izvesnim iznenađenjem, čuo da bi za gospođu Noris bilo potpuno nemoguće da uzme ma kakvo učešće u smeštaju devojčice. On je dotada mislio da će ona naročito dobro doći da uveća broj žitelja u parohijskoj kući, da će njena tetka, koja nema svoje dece, želeti da ona bude pokraj nje, ali video je da je bio u velikoj zabludi. Gospođi Noris je bilo žao što mora reći da je potpuno isključeno da devojčica stanuje kod njih, bar u prilikama kakve su tada bile. To je nemoguće zbog dosta slabog zdravlja gospodina Norisa: on ne može da podnosi dečju galamu, kao što ne može ni da leti, a ako se ikad oporavi od svoje kostobolje, onda bi to bilo nešto drugo: ona bi ih tada rado odmenila, ne misleći nimalo o nezgodama; ali ona je baš sada potrebna jadnom gospodinu Norisu u svakom trenutku i ubeđena je da bi se njegovo stanje pogoršalo, čak i pri samom pomenu nečega takvog.

– Onda je bolje da ona dođe nama – rekla je ledi Bertram veoma mirno. Poćutavši malo, ser Tomas dodade dostojanstveno:

– Da, neka naša kuća bude njen dom. Mi ćemo se truditi da izvršimo svoju dužnost prema njoj, a ona će imati tu korist što će biti u društvu svojih vršnjaka, i što će imati pravu učiteljicu.

– Sasvim tako – uzviknu gospođa Noris – i jedno i drugo je od velikog značaja, a gospođici Li biće svejedno podučava li tri devojčice ili samo dve – tu ne može biti razlike. Volela bih samo kad bih vam ja mogla biti od veće koristi, ali vidite da činim sve što je u mojoj moći. Ja nisam od onih koji sebe štede od posla, a Dada će je dovesti, ma koliko meni nezgodno bilo da tri dana ostanem bez svog glavnog savetnika. Držim, sestro, da ćete to dete smestiti u onu belu sobicu na tavanu do soba u kojima su bila vaša deca kad su bila sasvim mala. To će za nju biti najbolje mesto, jer je tako blizu gospođice Li, a nije daleko ni od devojčica, a tu su odmah i sobarice, koje bi joj mogle pomagati kad se oblači i starati se o njenim haljinama, jer mislim da ne bi bilo pravo očekivati da Elis posluhuje i nju pored vaših kćeri. Uistinu, ne vidim gde biste je inače mogli smestiti.

Ledi Bertram nije se protivila.

– Nadam se da će ona biti dobre naravi – produži gospođa Noris – i da će uvideti koliko je neobično srećna što ima ovakve prijatelje.

– Ako bi imala zaista rđavu narav – reče ser Tomas – ne smemo je zbog naše dece zadržati u porodici, ali nemamo razloga da očekujemo tako nešto. Verovatno ćemo u njoj otkriti mnogo štošta što ćemo poželeti da izmenimo, i moramo biti spremni na to da će ona biti veoma slabo obrazovana, da će, možda, imati neplemenita shvatanja, kao i veoma prosto ponašanje, koje će nas žalostiti; ali to nisu neizlečive greške, i verujem neće biti opasne za njeno društvo. Da je moja kći *mлада* od nje, ja bih dovođenje takve drugarice smatrao vrlo ozbiljnim pitanjem, ali budući da nije tako, nadam se da se u pogledu njihovog druženja nemamo čega plašiti za *njih*, dok za *nju* od toga možemo očekivati samo najbolje.

– I ja mislim, isto tako – povika gospođa Noris – i to sam jutros govorila mužu. Dete će se obrazovati, rekla sam mu, već samim tim što će biti sa svojim rođakama; ako je gospođica Li

i ne nauči ničemu, ona će *od njih* naučiti da bude dobra i pametna.

– Nadam se da ona neće dosadivati mom psetancetu – reče ledi Bertram – jedva sam naučila Juliju da ga ostavlja na miru.

– Mi ćemo naići na izvesne teškoće, gospođo Noris – primeti ser Tomas – u pogledu razlike koja se mora osetiti između tih devojaka dok budu rasle: kako sačuvati kod mojih *kćeri* svest o njihovom položaju, a da ne potcenjuju suviše svoju rođaku, i kako njoj, ne žalosteci je suviše, uveriti da ona nije *gospođica Bertram*. Ja bih voleo da one budu dobre drugarice i ne bih nipošto svojim kćerima dopustio da budu makar u najmanjoj meri nadmene prema svojoj rođaci, ali one ipak ne mogu biti jednake. Među njima će uvek biti razlike u društvenom položaju, imanju, pravima i nadama. To je veoma osetljivo pitanje i vi nam morate pomoći u našem nastojanju da nađemo pravi način ophođenja s njom.

Gospođa Noris reče da mu rado stoji na usluzi, i premda se sasvim složila s njim da će to biti veoma teško, podržala ga je u nadi da će oni to zajedno lako rešiti.

Lako je poverovati da gospođa Noris nije sestri uzalud pisala. Gospođi Prajs izgledalo je dosta čudno što je izbor pao na devojčicu, kad ona ima toliko zlatnih dečaka, ali ponudu je primila s velikom zahvalnošću, uveravajući ih da joj je kći veoma dobre naravi, da je dobroćudna, i da se nada da oni nikada neće imati razloga da je odbace. Zatim je o njoj govorila kao o dosta nežnoj i slabašnoj devojčici, ali se nadala da će njenom zdravlju goditi promena vazduha. Jadna žena! Ona je, verovatno, mislila da bi promena vazduha koristila i ostaloj njenoj deci.